

Připomínky České odborné společnosti pro inkluzivní vzdělávání k návrhu Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy na období 2023 až 2027

Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání zpracovala připomínky dlouhodobého záměru, který má v následujících čtyřech letech přispět k naplňování Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+. Oceňujeme již zavedený přístup, který provazuje strategické dokumenty v oblasti vzdělávání. Dlouhodobý záměr ovlivňuje obsah dlouhodobých záměrů jednotlivých krajů a podporuje implementaci národní strategie i řešení aktuálních problémů na úrovni regionů. Níže jsou uvedeny připomínky k jednotlivým prioritním tématům.

A. Kvalitní a dostupné předškolní vzdělávání

K podpoře zapojení dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí do předškolního vzdělávání doporučujeme zavést stabilní a efektivní způsob financování školního stravování dětem, pro které je úhrada stravného překážkou v pravidelné docházce do MŠ, což je řešeno v **Klíčové aktivitě E.1.3**. Doporučujeme však revizi procesu, kterým jsou prostředky mateřským školám již nyní poskytovány a cílenou informační kampaň, která na možnost získání prostředků na zajištění stravování upozorní jak pracovníky MŠ, tak zákonné zástupci dětí a bude je motivovat k jejich využívání. Doporučujeme analyzovat příčiny, proč nejzatíženější region (Ústecký kraj) na podporu nedosáhl v důsledku příliš nízkého počtu nahlášených potřebných dětí.

B. Moderní základní vzdělávání pro 21.století

Klíčová aktivita B.1.2 Informační a osvětová kampaň k zavádění revidovaného kurikula

V rámci osvětové kampaně k zavádění nového kurikula je třeba doplnit i nástroje, které cílí na rodičovskou a širokou veřejnost. Úspěšná kurikulární reforma vyžaduje přijetí širokou veřejností, proto je třeba v osvětové kampani efektivně využívat nástroje a opatření s celospolečenským dopadem.

D. Podpora a rozvoj pedagogů a leaderů škol

D.1.1 Příprava opatření reformy pregraduální přípravy učitelů na další implementační období

V rámci reformy pregraduální přípravy učitelů by měl být vytvořen dostatečný prostor pro osvojení kompetencí v práci s heterogenní třídní skupinou, v podpoře wellbeingu žáků (zahrnující vytváření vzdělávacího prostředí naplňujícího potřeby žáků a systematickou podporu rozvoje sociálních a emočních dovedností žáků) a respektující komunikaci s dětmi, žáky a jejich zákonnými zástupci.

Klíčová aktivita D.3.1 Kompetenční profil učitele

Kompetenční profil by měl v dostatečné míře akcentovat kompetence pro práci s heterogenní třídní skupinou, pedagogickou diagnostiku, poskytování a vyhodnocování podpůrných opatření, podporu wellbeingu a duševního zdraví a mezioborovou spolupráci při podpoře ohrožených dětí.

Klíčová aktivita D.2.1 Vytvoření uceleného systému podpory ředitelů

Kompetenční profil by měl v dostatečné míře akcentovat kompetence v budování kultury školy podporující rozvoj každého žáka, podpoře wellbeingu žáků i pracovníků školy, dále také systémový přístup k poskytování podpůrných opatření žákům školy a zapojení v mezioborové spolupráci při podpoře ohrožených dětí.

Klíčová aktivita D.2.2 Vzdělávání ředitelů škol

Doporučujeme dostatečně zohlednit témata budování kultury školy podporující rozvoj každého žáka, podpoře wellbeingu žáků i pracovníků školy, systémového přístupu k poskytování podpůrných opatření žákům školy a zapojení v mezioborové spolupráci při podpoře ohrožených dětí v přípravném i prohlubujícím vzdělávání ředitelů se zaměřením na praktickou využitelnost předávaných informací.

Klíčová aktivita D.3.5 Systematická podpora dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

Do prioritních témat DVPP pro období 2023 – 2027 doporučujeme s ohledem na proběhlé a probíhající krize doplnit následující témata:

- podpora wellbeingu a duševního zdraví dětí a mladých lidí se zaměřením na systematickou podporu sociálních a emočních dovedností dětí, žáků a studentů
- uplatňování trauma respektujícího přístupu ve vzdělávání
- respektující komunikace s dětmi, žáky, studenty a jejich zákonnými zástupci

E. Rovný přístup a efektivní podpora pro všechny žáky bez rozdílu

Doporučujeme zahrnout do cíle Rovný přístup a efektivní podpora pro všechny žáky bez rozdílu všechny děti, žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami a nezužovat cíl pouze na minimalizaci nerovností ve vzdělávání způsobených socioekonomickým statusem rodinného prostředí. S nerovným přístupem se ve vzdělávání stále setkávají také další skupiny žáků se speciálními vzdělávacími potřebami např. žáci se zdravotním postižením, chronickým onemocněním, psychiatrickými diagnózami, náročným chováním apod.

Podle aktuálního výzkumu PAQ Research pro Spolu, z.s. (<http://spoluskola.cz/uploads/analyza.pdf>) se každý pátý rodič dítěte se SVP setkal s návrhem či požadavkem na odchod dítěte do jiné školy (či třídy). Desetina rodičů znevýhodněných dětí má současně zkušenost s určitým omezením či porušováním legislativy v průběhu školní docházky dítěte. Třetina dětí, které mají přiznaná podpůrná opatření, se při zápisu setkala s neoprávněnými požadavky ze strany školy pro přijetí.

Klíčová aktivita E.1.2 Metodická podpora pro školy s vyšším počtem znevýhodněných žáků

Doporučujeme metodickou podporu nezužovat pouze na podporu vybraných znevýhodněných škol podpořených z Národního plánu obnovy. V důsledku pandemie COVID a ozbrojeného konfliktu na Ukrajině obecně ve školách narůstají počty dětí, žáků a studentů s potřebou podpory. Také děti, žáci a studenti s psychickými obtížemi a odlišným mateřským jazykem mají speciální vzdělávací potřeby a školy při jejich vzdělávání k zajištění jejich rovného přístupu ke vzdělávání potřebují adekvátní metodickou podporu.

Klíčová aktivita E.1.3 Systém individualizované podpory dětí/žáků se sociálním znevýhodněním k pokrytí základních materiálních potřeb ve vzdělávání

Doporučujeme individualizovaně podporovat účast na volnočasových aktivitách u všech dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Například děti a žáci se zdravotním postižením z volnočasových aktivit častěji vypadávají z důvodu chybějící personální podpory. Do meziresortní skupiny připravující návrh doporučujeme zahrnout i zástupce poskytovatelů neformálního vzdělávání.

Klíčová aktivita E.1.4 Zefektivnění systému školských poradenských zařízení zavedením sjednocených postupů při poskytování poradenských služeb

Doporučujeme zahrnutí opatření zaměřeného na sjednocení postupu školských poradenských zařízení při stanovování druhů a stupňů podpůrných opatření u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Toto opatření je nezbytné pro zajištění rovného přístupu znevýhodněných dětí a žáků k podpoře a také pro zajištění předvídatelnosti nákladů státního rozpočtu na podpůrná opatření. Při zpracování tohoto nástroje doporučujeme vycházet ze závazné Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví.

Ve vztahu k dětem ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí doporučujeme vytvořit metodické nástroje, které umožní kvalitní diferenciální diagnostiku lehkého mentálního postižení. K zajištění nestranného přístupu při doporučování vzdělávání ve školách zřizovaných podle § 16 odst. 9 doporučujeme přijetí opatření, které umožní formální odloučení speciálně pedagogických center od škol zřizovaných podle § 16 odst. 9 zákona.

Opatření E.2 Maximalizace účasti sociálně znevýhodněných dětí na předškolním vzdělávání

Doporučujeme posílit systémovou podporu mezioborové spolupráce školského a sociálního segmentu (znalost místní sítě poskytovatelů služeb, spolupráce škol s místními sociálními službami, podpora sociální práce přímo ve školách – sociální pedagog, sociální pracovník, podpora case managementu ve školství).

Ve spolupráci s dalšími rezorty podpořit včasnou identifikaci ohrožení dítěte a včasnou mezioborovou spolupráci při podpoře dítěte i jeho rodiny (propojení na služby v území, spolupráce s místními službami, programy na podporu rodičovských kompetencí apod.) jako prevence vzniku dalších obtíží v budoucnu s dopadem do vzdělávání dítěte. Bližší informace o funkčních principech mezioborové spolupráce lze nalézt na <https://cosiv.cz/cs/signaly/>

Opatření E.3 Implementace institucionalizace specializovaných pozic

V rámci implementace modelu institucionalizace specializovaných pozic doporučujeme umožnit také využívání pozice sociálního pedagoga / pracovníka. V některých regionech, zejména těch nejvíce zatížených, je kritický nedostatek specializovaných pozic, školních psychologů a školních speciálních pedagogů. Zejména ve školách s nejvyšší skladbou socioekonomicky znevýhodněných dětí je spolupráce se sociálním sektorem a sociálními pracovníky směrem k žákům i rodinám nezbytná. Takové školy se také často již tuto podporu naučily využívat z různých projektů. Systémové ukotvení sociální práce ve školství jako další alternativa ke specializovaným pozicím by bylo přínosem pro regiony, kde je kritický nedostatek dalších odborníků (zejména psychologů) a kde by pro školy bylo zajištění školské sociální práce vhodnou alternativou. Další informace týkající se podpory novelizace zákona o pedagogických pracovnících zahrnující sociální pedagogy mezi pedagogické pracovníky jsou uvedeny zde

https://cosiv.cz/wp-content/uploads/2022/03/Pr%CC%8Cipomi%CC%81nky-C%CC%8CCOSIV-k-novele-ZoPP-2022_final.pdf

Doporučujeme podpořit vznik a fungování mobilních multidisciplinárních týmů dětského duševního zdraví ve školském prostředí v obcích s rozšířenou působností. Týmy složené z psychologů, speciálních pedagogů, sociálních pracovníků příp. zdravotních sester se supervizí pedopsychiatra mohou podporovat všechny školy v území (přímo pracovat s dětmi, třídami i rodiči) a podpořit pedagogy při vzdělávání heterogenních kolektivů s důrazem na děti socioekonomicky znevýhodněné a obecně děti se speciálními vzdělávacími potřebami, děti s obtížemi v oblasti duševního zdraví, traumatem či náročným chováním. Působení týmů má zároveň silný preventivní a edukativní aspekt. Zkompetentňování pedagogických pracovníků při práci s dětmi se zvýšenou potřebou podpory předchází vzniku řady obtíží a specializovanou odbornou podporu pak potřebuje méně dětí. Tento model se osvědčuje např. na Kutnohorsku v rámci pilotního projektu Týmy duševního zdraví pro děti a adolescenty, více informací je uvedeno zde <https://www.dusevnizdraviprodeti.cz/nase-cinnost/>

Klíčová aktivita E.3.3 Zvyšování počtu obsazených pozic ŠP a ŠSP

Doporučujeme cílit také na zvyšování zájmu absolventů oborů sociální pedagogika a sociální práce o práci ve školství rozšířením institucionalizace také o pozici sociální pedagog / sociální pracovník.

G. Systémová podpora a řízení škol

Klíčová aktivita G.2.3 Vytvoření modelu nejmenší efektivní velikosti školy na úrovni jednoho zřizovatele

Při tvorbě navrhovaného modelu nejmenší efektivní velikosti školy je třeba promítnout regionální specifika - zejména vzdálenost, dopravní dostupnost a obsazenost okolních škol a také dostupnost zájmového a neformálního vzdělávání v regionu, aby žáci z malých sídel nebyli znevýhodňováni složitým dojížděním do škol ve větších sídlech, které by jim mimo jiné ztěžovalo nebo dokonce neumožňovalo účast v zájmovém a neformálním vzdělávání.

H. Vzdělávání v celoživotní perspektivě

V implementační kartě doporučujeme zahrnout opatření zaměřená na podporu celoživotního vzdělávání osob se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, zejména pak vytvoření další funkční nabídky vzdělávání po ukončení vzdělávání v praktické škole jednoleté a dvouleté s cílem podpory jejich maximální možné samostatnosti a zapojení na chráněném trhu práce.

F. Prevence a náhradní výchovná péče

Opatření F.1 Prevence rizikového chování

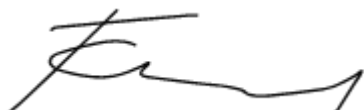
V rámci opatření zaměřených na primární prevenci rizikového chování doporučujeme zahrnout opatření zaměřená na podporu zavedení nespécifické primární prevence podporující wellbeing, duševní zdraví, resilienci a sociální a emoční dovednosti dětí a žáků zejména posílením kompetencí

učitelů v těchto tématech. Dále doporučujeme podpořit funkční využívání třídnických hodin k realizaci aktivit nespecifické prevence prostřednictvím výzkumně ověřených programů socio-emočního učení dětí a žáků a podpořit učitele v uplatňování trauma respektujícího přístupu ve vzdělávání. Dlouhodobá, systematická realizace aktivit nespecifické prevence učiteli a dalšími pedagogickými pracovníky školy je neúčinnější forma primární prevence rizikového chování, a proto by měla být prioritizována před programy specifické prevence zajišťovanými externími subjekty, které často nebývají dostatečně účinné.

Klíčová aktivita F.2.1 Rozvoj sítě středisek výchovné péče

V této aktivitě doporučujeme také doplnit rozšíření kompetencí pracovníků SVP ve výzkumně ověřených přístupech v práci s dětmi s negativními zkušenostmi v dětství (vývojovým traumatem) prostřednictvím dalšího vzdělávání. Jedná se o děti, které se často projevují náročným chováním ve školním prostředí.

Dále doporučujeme podpořit zapojování pracovníků SVP do mezioborové spolupráce v podpoře ohrožených dětí.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Lenka Felcmanová', written in a cursive style.

Lenka Felcmanová
Předsedkyně